

Hemşirelik Öğrencilerinde E-Sağlık Okuryazarlığı ve Siberkondri İlişkisi

The Relationship Between E-Health Literacy and Cyberchondria in Nursing Students

Ahsen Taştan Gürkan¹, Afitap Özdelikara^{2*}, Türkmen Kübra İnanlı³

¹Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi İç Hastalıkları Hemşireliği A.D., Samsun, Türkiye.

³Gülhane Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ankara, Türkiye.

ORCID: A. Taştan-Gürkan (0000-0002-0263-8855), A. Özdelikara (0000-0002-5896-9207), T. K. İnanlı (0009-0006-1317-6138)

Özet: İnternete erişim kolaylığı ve çevrimiçi sağlık bilgisi arama davranışı e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri kavramlarını gündeme getirmiştir. Bu araştırma hemşirelik öğrencilerinde e- sağlık okuryazarlığı ve siberkondri ilişkisini belirlemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Tanımlayıcı türde olan araştırmanın örneklemini bir devlet üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü'n de öğrenim gören 202 öğrenci oluşturmuştur. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (E-SOÖ), Siberkondri Ciddiyet Ölçeği (SCÖ) dijital platform aracılığı ile uygulanmıştır. Veriler SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiştir. Veri analizinde yüzdelik, ortalama, standart sapma, Independent Samples T Testi, One Way ANOVA ve regresyon analizi kullanılmıştır. Öğrencilerin %77,7'sinin kadın, %45'inin ikinci sınıf, %40,1'inin günlük 3-4 saat internet kullandığı, %98,5'inin sosyal medya hesabına sahip olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin %55'i sağlığı hakkında karar vermede internetin "yararlı" olduğunu, %62,9'u internetteki sağlık kaynaklarına ulaşmanın "önemli" olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği toplam puanı 28,86 (±4,09), Siberkondri Ciddiyet Ölçeği toplam puanı 81,35 (±18,20) olarak bulunmuştur. Her iki ölçek puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf düzeyi, günlük internet kullanma süresi özelliklerine göre anlamlı farklılaşmadığı saptanmıştır (p>0,05). E-sağlık okuryazarlığının, aşırılık alt boyutunu %7,1 oranında açıkladığı belirlenmiştir (p=0,000). Öğrencilerin e-sağlık okuryazarlıklarının ve siberkondri düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir. E sağlık okuryazarlığının siberkondri üzerine etkisi bulunmazken, internette tekrarlanan sağlık bilgilerini aramayı temsil eden aşırılık alt boyutu üzerine etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, E-sağlık okuryazarlığı, Hemşirelik, Öğrenci, Siberkondri.

Abstract: The ease of access to the Internet and online health information seeking behavior have led to the emergence of the concepts of e-health literacy and cyberchondria. This study was conducted to determine the relationship between e-health literacy and cyberchondria in nursing students. This study is a descriptive study. The sample of the study consisted of 202 students studying in the nursing department of the faculty of health sciences of a state university. A personal information form, e-health literacy scale (eHEALS) and cyberchondria severity scale (CSS) were administered to the participants via digital platform. Data were analyzed using SPSS21 package program. Percentage, mean, standart deviation, independent sample T test, one way ANOVA and regression analysis were used in data analysis. According to the research findings, 77,7% of the students were female, 45% were second graders, 40,1% used the internet for 3-4 hours and 98,5% had a social media. 55% of the students reported that the internet was 'useful' in making decisions about their health and 62,9% reported that it was 'important' to access health resources via the internet. It was found that the mean scores of both scales did not show a significant difference according to gender, grade level and daily internet usage time. It was determined that e-health literacy explained the excessiveness sub-dimension by 7.1% (p=0.000). It was determined that students' e-health literacy and cyberchondria levels were at a medium level and that e-health literacy has no effect on cyberchondria. However, there was an effect on the extremism subscale, which represents repeated health information seeking on the internet.

Keywords: Education, E-health literacy, Nursing, Student, Cyberchondria.

1. Giriş

Günümüzde gelişen teknolojiyle sağlık hizmetlerine yönelik bilgi arayışının ve hizmete ulaşmanın internet

üzerinden e-sağlık hizmetleri aracılığı ile sürdürüldüğünü söylemek mümkündür. E-Sağlık; internet ve ilgili teknolojiler aracılığıyla sunulan veya geliştirilen sağlık hizmetleri ve bilgileri ifade etmektedir. İnternet taban-

* İletişim Yazarı / Corresponding author. Eposta/Email : afitapozdelikara@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date: 22.09.2023 — Kabul Tarihi / Accepted Date: 05.12.2023

doi: 10.32329/uad.1364668

lı sağlık hizmetleri, hastalar ile sağlık hizmeti sunucuları arasındaki elektronik iletişimi, elektronik tıbbi kayıtları, kişisel sağlık kayıtlarını, sağlık eğitimi programlarını, hasta portallarını ve hastalar için web tabanlı uygulamaları içermektedir (Tosun & Hoşgör, 2021). Özellikle küresel olarak etkili olan pandemi süresinde e-sağlık platformlarının kullanıcı sayısı tüm dünya genelinde artmıştır. Bu süreç pandemi sonrası da devam etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 2023 yılında tele-tıp hizmeti kullanıcı sayısı 2019 yılına göre 43 milyon artarak 64 milyona ulaşmıştır. Türkiye'de ise kişisel sağlık bilgilerinin yönetilebildiği kişisel sağlık kaydı sistemi olan E-Nabız'da, mevcutta yaklaşık 68 milyon kullanıcı bulunmaktadır (Eren, 2023). Mobil aşı kartları, randevu sistemleri gibi e-sağlık platformlarının etkin kullanılabilmesi için bir dizi bilgi ve becerinin kişiler tarafından bilinmesi gerekmektedir, bu durum sağlık okuryazarlığı kavramını oluşturmuştur. Sağlık okuryazarlığının yetersizliği, tıbbi bilgileri anlayamama, koruyucu sağlık hizmetlerinde kullanım azlığı, gereksiz hastane başvuruları, tedaviye yönelik uyumsuzluk ya da hatalar, özbakım yetersizliği, sağlıkta maliyet, morbidite(hasta olma) ve mortalite (ölüm) artışı gibi birçok sorunu beraberinde getirmektedir (Deniz, 2020). Sağlık hizmetlerinin internet ortamına taşınması ve internet kullanımının yaygınlaşması ile sağlık okur yazarlığı evrilererek E-Sağlık okuryazarlığı kavramına dönüşmektedir. Geleneksel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığı ve bilim okuryazarlığı e-sağlık okuryazarlığının temelini oluşturmaktadır (Tosun & Hoşgör, 2021). E-Sağlık okuryazarlığı kavramı, sağlık bilgilerini elektronik kaynaklardan aramak, bulmak, anlamak, değerlendirmek ve elde edilen sağlık bilgilerini, bir sağlık sorununun ele alınması ve/veya çözülmesi için uygulayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Norman & Skinner, 2006). Sağlık için bilgi teknolojilerini kullanmak, e-sağlık okuryazarlığını gerektirmektedir (Şengül vd., 2017).

Ancak sağlık alanındaki bilginin bu kadar ulaşılabilir olması ve dijital platformlara taşınması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlardan biri de Siberkondri'dir. Siberkondri; bireyin var olduğunu düşündüğü hastalıkları hakkında internet ortamında bilgi, belge ve tedavi yöntemleri araştırarak kendisine tanı koymaya çalışma ya da tedavi etme uğraşında olma durumudur. Diğer bir deyişle siberkondri, bireylerin internetten sağlık/hastalık bilgisi aramaları, bu bilgileri güvenilir bulmaları ve edindikleri bilgiler doğrultusunda kendi kendilerine yanlış teşhislerde bulunma ve gereksiz endişe yaratma eylemidir (Tarhan vd., 2021). Siberkondri yaşayan kişilere siberkondriyak denilmektedir. Özellikle yakın dönemde yaşanan pandemi süreci kişilerin kendi semptomlarını internet üzerinden araştırmalarını ve sağlık hizmetinde interneti kullanmalarını daha da arttırmıştır. Bu sürecin sağlık kaygısı ile ilişkili olarak siberkondriyi de arttırdığı bildirilmektedir (Doğanyığıt & Keçelgil, 2022). Sağlık hizmeti için Siberkondriyaklar kendi bedenlerinde meydana gelen belirtileri internette araştırarak benzer belirtileri olan ciddi hastalıkların kendilerinde de olduğunu düşünerek kaygı ve endişeye kapılabilmektedirler (Deniz,

2020). Ayrıca siberkondri, ortaya çıkan sağlık kaygıları nedeniyle kişinin sosyal ilişkilerinin bozulması, iş yaşamının zarar görmesi, gereksiz sağlık harcamaları, pahalı tedavilerin/ürünlerin satın alınmasına bağlı finansal zorluklar gibi tıbbi olmayan sorunları da yaşayabilmektedirler (Tarhan vd., 2021). Literatürde siberkondriyakların sağlık hizmeti kullanımının arttığı ve bununla ciddi ekonomik yük getirdiği bildirilmektedir (Deniz, 2020; Ertaş vd., 2020; Tarhan vd., 2021). Bu nedenle e-sağlık okuryazarlığını geliştirilmesi ve siberkondri toplumun her bireyinin özellikle sağlık profesyonellerinin ya da sağlık profesyoneli adaylarının farkındalığının olması gereken önemli bir konudur. Geleceğin sağlık profesyonelleri arasında yer alacak olan hemşirelik öğrencilerinin de bu konuda öncelikle kendi durumlarının belirlenmesi daha sonra da farkındalıklarının geliştirilmesi gerekmektedir. Mevcut öğrenci grubunun dijital teknolojilerin içine doğan Z kuşağı temsilcileri olduğu düşünüldüğünde siberkondri ve e-sağlık okuryazarlığı gibi kavramların verecekleri bakım hizmetini de etkileyeceği öngörülebilir. Ulusal ve uluslararası literatürde bu iki kavramın ayrı ayrı ele alındığı ve genel popülasyonun dahil edildiği araştırmaları görmek mümkündür (Aulia vd., 2020; Çalhan & Erdoğan, 2023; Deniz, 2020; Ergün vd., 2019; Ertaş vd., 2020; Sharma vd., 2019). Ancak ilgili örneklemede bu iki kavramın doğrudan ele alındığı araştırmaya rastlanmamıştır. Bu yönüyle araştırmanın literatüre katkı sağlayacağı ve sonraki araştırmalar için çıkış noktası oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu araştırma hemşirelik öğrencilerinde e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri ilişkisini belirlemek için gerçekleştirilmiştir.

2. Yöntem

Araştırma evrenini Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümünde eğitim gören 592 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem büyüklüğünün %90 güç oranı ve 0,5 Tip I hata payı ile en az 186 kişiden oluşması gerektiği hesaplanmıştır. Araştırma Şubat 2023- Nisan 2023 tarihleri arasında aktif öğrenciliği devam eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden 202 öğrenci ile tamamlanmıştır. Katılımcılara sosyo-demografik bilgileri belirlemeye sosyo-demografik veri formu, E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (ESOY), Siberkondri Ciddiyet Ölçeği (SCÖ) uygulanmıştır. Anket formları dijital platform üzerinden öğrencilerle paylaşılmıştır. Araştırma verilerinin güvenliğinin sağlanması için dijital anket, öğrencilerin kurum tarafından tanımlanan e-posta hesaplarına açılmış ve tekrarlı yanıtların kısıtlanması seçeneği aktif hale getirilerek her posta hesabından bir anket doldurulmasına izin verecek şekilde planlama yapılmıştır.

2.1. Veri Toplama Araçları

Sosyo demografik veri formu: Öğrencilerin sosyo-demografik verilerinin sorgulandığı 10 sorudan oluşmaktadır.

E-sağlık okuryazarlığı ölçeği (ESOY); Norman ve Skinner tarafından 2006 yılında geleneksel okuryazarlık, sağlıkla ilgili okuryazarlık, bilgi alma, bilimsel araştırma, medya okuryazarlığı ve bilgisayar okuryazarlığının

belirlenmesine yönelik olarak geliştirilmiştir. Türkçe geçerlilik güvenilirliğini adolesan (ergen) grupta Coşkun ve Bebiş tarafından 2015 yılında yapılmıştır (Cronbach alfa= 0.78) (Coşkun & Bebiş, 2015). Genel popülasyonda geçerlilik güvenilirlik çalışması ise 2017 yılında Gencer tarafından yapılmıştır (Cronbach alfa 0,91) (Tamer Gencer, 2017). Ölçek; internet kullanmayla ilgili iki madde ve internet tutumunu ölçen sekiz maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri; beşli likert tipi ölçekleme yöntemi ile “1= kesinlikle katılmıyorum, 5= kesinlikle katılıyorum” şeklinde düzenlenmiştir. Ölçekten en düşük 8 puan, en yüksek 40 puan alınmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan, e-sağlık okuryazarlığının yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada Cronbach alfa sayısı 0,85 olarak bulunmuştur.

Siberkondri Ciddiyet Ölçeği (SCÖ); 2014 yılında McElroy ve Shevlin tarafından internette aşırı sağlık araştırması yapma ile karakterize, anksiyetenin bir şekli olarak tanımlanan siberkondriyi ölçmeye yönelik geliştirilmiş olan psikometrik bir ölçektir. Siberkondri Ciddiyet Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik güvenilirliği Uzun ve Zencir tarafından yapılmıştır (Uzun & Zencir, 2021). SCÖ, 33 maddeden oluşan 5'li Likert tipinde (1-Asla, 2- Nadiren, 3-Ara sıra, 4-Sıklıkla, 5- Her zaman) ve “zorlantı”, “aşırı kaygı”, “aşırılık”, “içini rahatlatma” ve “doktora güvensizlik” olmak üzere beş alt boyuttan oluşur. Kesme noktası bulunmamaktadır. Her bir sorudan elde edilen puanlar toplanarak kişinin toplam siberkondri puanı hesaplanmaktadır. Alınan puan ne kadar yüksekse siberkondri düzeyi de o kadar yüksek demektir. Geçerlilik güvenilirlik çalışmasında Cronbach alfa katsayısı 0,89 olarak belirlenirken, bu çalışmada 0,92 olarak bulunmuştur.

2.2. Araştırma Soruları

Hemşirelik öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri düzeyleri nedir?

Hemşirelik öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri düzeyleri arasında nasıl bir ilişki vardır?

2.3. Verilerin Analizi

Veriler SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiştir. Veri analizinde yüzdeler, ortalama, standart sapma, independent samples t testi, one way ANOVA ve regresyon analizi uygulanmıştır.

2.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Yaygın literatür incelendiğinde araştırılan konunun bireysel, kültürel ve coğrafi özellikler kadar, yaşanan ülkedeki dijital sağlık hizmetleri ve sağlık politikaları ile ilişkili olabileceği görülmüştür. Bu nedenle araştırma çalışılan örneklem ile sınırlıdır, genellenemez. Öte yandan verilerin dijital platform aracılığı ile toplanmış olmasının, tekrarlı verileri önleyecek tüm önlemler alınmasına rağmen sınırlılık oluşturabileceği düşünülmektedir.

3. Bulgular

Öğrencilerin %77,7'sinin kadın, %45'inin ikinci sınıf,

%58,9'unun annesinin, %53,5'i nin babasının ilköğretim mezunu olduğu belirlenmiştir. Günlük interneti 3-4 saat kullananlar %40,1'ini oluştururken, %98,5'i en az bir sosyal medya hesabı olduğunu ve % 22,4'ü en çok sosyal ağlar nedeniyle interneti kullandığını bildirmiştir (Tablo 1).

Öğrencilerin %55'i sağlığı hakkında karar vermede internetin “yararlı” olduğunu, %62,9'u internetteki sağlık kaynaklarına ulaşmanın “önemli” olduğunu bildirmiştir. Öğrencilerin E-Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği toplam puanı 28,86±4,09, Siberkondri Ciddiyet Ölçeği toplam puanı 81,35±18,20 olarak bulunmuştur. SCÖ alt boyutlarına bakıldığında; en yüksek puan ortalamasının 24,24 ±4,56 ile aşırılık alt boyutuna ait olduğu ve bunu 20,19 ±6,01 ile aşırı kaygı, 15,47±4,64 ile içini rahatlatma, 15,03±6,45 ile zorlantı alt boyutunun takip ettiği, puan ortalaması en düşük olan alt boyutun ise 6,40±2,65 ile doktora güvensizlik olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Öğrencilerin bazı özelliklerine göre ESOY ve SCÖ puan dağılımına bakıldığında, Her iki ölçek puan ortalamalarının cinsiyet, sınıf, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve günlük internet kullanma süresi gibi özelliklerine göre istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaşmadığı saptanmıştır (p>0,05) (Tablo 3).

E-sağlık okuryazarlığı ile siberkondri ve alt boyutlarına ilişkin regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizde e-sağlık okuryazarlığının, sadece aşırılık alt boyutunu üzerine etkili olduğu ve e-sağlık okuryazarlığında meydana gelen 1 birimlik artışın öğrencilerin aşırılık puanında 0,308'lik bir artış sağlayacağı belirlenmiştir (p=0,000). Öğrencilerin aşırılık puanlarının %7,1'i e-sağlık okuryazarlığı ile açıklanabilir (Adj.R² =0,071).

4. Tartışma

Araştırmaya katılan öğrencilerin e-sağlık okuryazarlığının orta düzeyde olduğu ve öğrencilerin çoğunluğunun sağlık hakkında internetin yararlı olduğunu, internetteki sağlık kaynaklarına erişimin önemli olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında hemşirelik öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlığının orta düzeyde olduğunu bildiren ve internetin sağlık kaynaklarına erişim ve sağlıkla ilgili yararlı olduğunu bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Kaynak vd., 2019; Sharma vd., 2019; Turan vd., 2021). Yılmaz ve arkadaşlarının Sağlık bilimleri fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmada da benzer sonuca ulaşılmıştır (Yılmaz vd., 2020). Örneklem grubunun, internet becerileri yüksek ve teknolojinin yaygın kullanıldığı bir ortama doğan ve dijital ortamları tanıyan bir kuşağın temsilcileridir. Tarihoran ve arkadaşları araştırmasında internet kullanım becerisi yüksek olan hemşirelik öğrencilerinin e-sağlık okuryazarlık oranlarının yüksek olduğunu bildirmiştir (Tarihoran vd., 2021). Örneklem grubunun interneti günlük hayatta sıkça kullanan Z kuşağından oluştuğu düşünüldüğünde ilgili sonuç beklendiği durumlar arasındadır.

Öğrencilerin siberkondri düzeyinin orta derecede olduğu

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyo-Demografik ve İnternet Kullanımına İlişkin Bilgilerinin Dağılımı

Değişkenler	%(n)	n
Cinsiyet		
Kadın	77,7	157
Erkek	22,3	45
Sınıf		
1.Sınıf	26,2	53
2.Sınıf	45	91
3.Sınıf	11,9	24
4.Sınıf	16,8	34
Anne eğitim durumu		
Okur yazar değil	4	8
Okur- yazar	4,5	9
İlköğretim	58,9	119
Lise	17,8	36
Üniversite	14,9	30
Baba eğitim durumu		
İlköğretim	53,5	108
Lise	28,2	57
Üniversite	18,3	37
Günlük internet kullanma süresi		
1-2 saat	5,4	11
3-4 saat	40,1	81
5-6 saat	34,2	69
7 saat ve üzeri	20,3	41
Sosyal medya hesabına üyelik		
Evet	98,5	199
Hayır	1,5	3
İnterneti kullanma amacı (n:776)		
Sosyal ağ	22,4	174
Araştırma/Eğitim	19,1	148
İletişim	18	140
Film-video	17,1	133
Müzik	15,6	121
Oyun	7,7	60

belirlenmiştir. Molu ve arkadaşlarının, Varer Akpınar ve arkadaşlarının çalışmasında da hemşirelik öğrencilerinin siberkondri düzeyleri orta derecede bulunmuştur (Molu vd., 2020; Varer Akpınar vd., 2023). Araştırmanın bu sonucu literatür ile uyumludur. Sağlık alanı öğrencileri (Tıp, diş hekimliği, hemşirelik) ile yapılan bir çalışmada siberkondri şiddetinin orta seviyede olduğu ancak hastalık durumunda bu durumun arttığı bildirilmiştir (Bati vd., 2018). Aulia ve arkadaşları tıp fakültesi birinci sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmasında siberkondri düzeyinin yüksek olduğunu bildirmiştir (Aulia vd., 2020). Çalhan ve Erdoğan ise tıp fakültesi öğrencileri ile diğer fakülte öğrencilerinin siberkondriye ilişkin durumlarının birbirinden farklı olmadığını bildirmiştir (Çalhan & Erdoğan, 2023). Çin'de Wuhan eyaletinde yapılan bir çalışmada öğ-

Tablo 2. ESOY ve SCÖ Ait Puan Dağılımı

ESO bağımsız maddeler	%	n
Sağlığınız hakkında karar vermenize yardımcı olmadı; internetin ne kadar yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?		
Çok yararlı	5	10
Yararlı	55	111
Yararlı değil	7,4	15
Hiç yararlı değil	2	4
Kararsızım	30,7	62
İnternetteki sağlık kaynaklarına erişebilmek, sizin için ne kadar önemlidir?		
Çok önemli	14,4	29
Önemli	62,9	127
Önemli değil	3,5	7
Hiç önemli değil	2	1
Kararsızım	29	18,3
ESO toplam puan	Ort±SD	Min-Max
	28,86 ±4,09	18-40
	SCÖ ve alt boyutları	
SCÖ toplam puan	81,35 ± 18,20	35-126
Aşırılık	24,24 ±4,56	9-36
Aşırı kaygı	20,19 ±6,01	8-37
İçini rahatlatma	15,47 ±4,64	6-29
Zorlantı	15,03 ±6,45	8-32
Doktora güvensizlik	6,40 ± 2,65	3-14

Tablo 3. Öğrencilerin Bazı Özelliklerine Göre ESOY ve SCÖ Puan Ortalamalarının Dağılımı

Değişkenler	ESOY	SCÖ
Cinsiyet		
Kadın	28,86±4,04	80,46±17,32
Erkek	28,86±4,31	84,44±20,89
Test istatistiği	t:-0,001 p=1,00	t:-1,16 p=0,247
Sınıf		
1.Sınıf	28,96±4,44	82,50±17,72
2.Sınıf	28,50±3,73	80,14±17,74
3.Sınıf	29,33±4,06	83,29±17,63
4.Sınıf	28,35±4,53	81,41±18,41
Test istatistiği	F:0,506 p=0,679	F:0,293 p=0,830
Anne eğitim durumu		
Okur yazar değil	28,50±2,82	83,37±18,24
Okur- yazar	30,66±5,33	66,77±20,01
İlköğretim	28,27±4,10	80,99±17,82
Lise	29,05±3,56	85,19±17,58
Üniversite	30,53±4,14	82,00±18,81
Test istatistiği	F: 2,395 p=0,052	F: 1,924 p=0,108
Baba eğitim durumu		
İlköğretim	28,46±4,28	80,45±17,47
Lise	29,03±3,59	81,22±20,06
Üniversite	29,78±4,17	84,16±17,49
Test istatistiği	F: 1,510 p=0,223	F: 0,571 p=0,566
İnternet kullanma süresi (saat/gün)		
1-2 saat	30,36±5,22	77,63±12,48
3-4 saat	29,17±4,07	83,72±18,28
5-6 saat	28,81±3,83	79,82±18,43
7 saat ve üzeri	28,86±4,19	80,21±18,95
Test istatistiği	F:1,336 p=0,264	F:0,825 p=0,481

Tablo 4. Öğrencilerin ESOY ve SCÖ (aşırılık alt boyutu) puanlarına ait regresyon analizi*

	B(%95 CI)	Beta	t	p	Korelasyon
Aşırılık (Constant)	15,361(11-19,721)	0,000	6,947	0,000	
ESOY	0,308(0,158-0,457)	0,276	4,059	0,000	0,276

* Enter metodu, B: Standartlaştırılmamış katsayı, Beta: Standartlaştırılmış katsayı, F= 16,475, p=0,000, Adj.R² =0,071, SE=4,401

rencilerin %57,6'sının yüksek oranda siberkondri davranışı gösterdiğini bildirilmiştir (Zhu vd., 2023). Siberkondri çok bileşenli kavramlardan biridir. Özellikle kişinin mevcut durumu, bulunulan coğrafya, sağlık öyküsü, sağlık kaynaklarına erişim, teknoloji kullanım becerisi, internet bağımlılığı gibi birçok durum siberkondri davranışını etkilediği bildirilmektedir (Bati vd., 2018; Köse & Murat, 2021; Varer Akpınar vd., 2023). Bu nedenle literatürde farklı sonuçlara ulaşmak mümkündür.

Öğrencilerin bazı özelliklerine göre ölçek puan dağılımlarına bakıldığında; e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondri düzeyinin sorgulanan özelliklerden etkilenmediği belirlenmiştir. Literatürde cinsiyetin e-sağlık okuryazarlığı düzeyini etkilemediğini bildiren çalışmalar olmakla birlikte (Ergün vd., 2019; Tümer & Sümen, 2021), cinsiyetin e-sağlık okuryazarlığını etkilediği ve kadınların e-sağlık okuryazarlığı düzeyinin daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Deniz, 2020; Uslu & Şeremet, 2020). Araştırmalarda anne ve baba eğitim düzeyi ile internet kullanım süresinin e-sağlık okuryazarlığını etkilediği bildirilmiştir (Ergün vd., 2019; Tümer & Sümen, 2021). Yapılan araştırmalarda farklı sonuçlar göze çarpmaktadır. Yerleşim bölgesi, kırsal ve kentsel alanda yaşama, sağlık algısı, çevrimiçi kaynakların kullanımına karşı olumlu tutum ve sağlığa yönelik bireysel motivasyonun etkili olduğu bildirilmektedir (Tsukahara vd., 2020; Wang vd., 2022). Dolayısıyla literatürdeki bu farklılığın diğer karıştırıcı faktörler ile ilgili olduğu düşünülmüştür.

Araştırmada cinsiyet değişkeninin siberkondri düzeyini etkilemediği belirlenmiştir. Literatürde bu çalışmaya benzer şekilde siberkondri düzeyinin cinsiyet değişkeninden etkilenmediğini bildiren araştırmalar bulunmaktadır (Elciyar & Taşçı, 2017; Tuna vd., 2023; Varer Akpınar vd., 2023). Buna karşın siberkondri düzeyinin cinsiyet değişkeninden etkilendiğini bildiren araştırmalara da rastlanmaktadır (Erişen vd., 2019; Mansur & Ciğerci, 2022; Uzun & Zencir, 2022). Mansur ve Ciğerci erkeklerin siberkondri düzeyinin daha yüksek olduğu bildirirken (Mansur & Ciğerci, 2022), Erişen ve arkadaşları ise kadınların daha yüksek siberkondri düzeyine sahip olduğunu bildirilmiştir (Erişen vd., 2019). Bu araştırmada anne- baba eğitim durumu ve internette geçirilen süre değişkenlerinin de siberkondri düzeyini etkilemediği belirlenmiştir (p>0,05). Varer Akpınar ve arkadaşlarının araştırmasında da annenin eğitim durumunun siberkondri düzeyini etkilemediği bildirilmiştir (Varer Akpınar vd., 2023). Tuna ve arkadaşları ile Elciyar ve arkadaşları internet kullanım süresinin siberkondri üzerine etkisi olmadığını bildirmektedir (Elciyar & Taşçı, 2017; Tuna vd., 2023). Literatürde internette ge-

çirilen sürenin, siberkondriyi etkilediğini bildiren araştırmalarda mevcuttur (Erişen vd., 2019; Uzun & Zencir, 2022). Siberkondrinin interneti kötüye kullanım, sağlık anksiyetesi, kişinin sağlık öyküsü ve bazı psikolojik faktörler gibi durumlardan da etkilenebileceği bildirilmiştir (Starcevic vd., 2020). Dolayısıyla literatürdeki farklı sonuçların, siberkondrinin karmaşık doğası ve birden çok faktörün etkileyici unsur olabilme potansiyeli ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada e-sağlık okuryazarlığı ile siberkondri ve alt boyutlarına ilişkin regresyon analizi incelendiğinde, e-sağlık okuryazarlığı siberkondri düzeyini ve zorlanma, aşırı kaygı, içini rahatlatma, doktora güvensizlik alt boyutlarını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak e-sağlık okuryazarlığının, aşırılık davranışını pozitif yönde ve anlamlı biçimde etkilediği belirlenmiştir. Aşırılık, sağlık bilgileri için tekrarlanan internet araştırmalarını temsil etmektedir. Literatürde bireylerin internetteki farklı ve rahatsız edici bilgiler karşısında rahatlamak için internette defalarca kez aramalar yapabildikleri ve bu durumun sağlıkla ilgili kaygı ve endişeyi daha da arttırdığı bildirilmiştir (Deniz, 2020). Bu araştırmada e-sağlık okuryazarlığının, aşırılık boyutu üzerindeki etkisi %7,1 olarak belirlenmiştir. Mansur ve Ciğerci'nin genel popülasyonu ele aldığı çalışmasında ise bu oran %26 olarak bildirilmiştir (Mansur & Ciğerci, 2022). Öztürk ise çalışmasında e-sağlık okuryazarlığının, aşırılığın %6,2'sini açıkladığını ve bu etkinin negatif yönlü seyrettiğini bildirmiştir (Kübra, 2020). Araştırmalarda farklı sonuçlar bildirilmektedir. Literatürde farklı sonuçların olması bu durumun örneklem grubunun özellikleri kadar ulaşılan bilginin içeriğinin doyum sağlayıp sağlamaması ve dijital okuryazarlık gibi kavramlarla da ilgili olabileceğini düşündürmüştür. Roserio ve arkadaşları yaptıkları araştırmada üniversite öğrencilerinin dijital okuryazarlıklarının çevrimiçi bilgiyi arama davranışları ile ilişkili olduğunu ve kamu ve sağlık sitelerinde daha sık arama yapanların, sağlık bilgilerinin güvenilirliğini değerlendirmede yeterli dijital sağlık okuryazarlığı seviyesine ulaşma olasılığının yüksek olduğunu bildirmiştir (Rosário vd., 2020). Ersin ise verilen sağlık bilgisinin içeriğinin güveni etkilediğini, bu nedenle reklam ve ürün satın almaya yönelik olmayan, alanında uzman kişilerin yer aldığı bilgi içeriklerinin oluşturulması gerektiğini belirtmiştir (Ersin, 2023).

5. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmanın sonucunda öğrencilerin e-sağlık okuryazarlıklarının ve siberkondri düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir. E-sağlık okuryazarlığının siber-

kondri üzerine etkisi bulunmazken, internette tekrarlanan sağlık bilgilerini aramayı temsil eden aşırılık düzeyi üzerine etkisinin olduğu belirlenmiştir.

Bu sonuçlar doğrultusunda; öğrencilerin farkındalık kazanması, e-sağlık okuryazarlıklarının geliştirilmesi ve gelecekte rehberlik edecekleri bireyleri doğru yönlendirebilmeleri için güvenilir sağlık bilgisine ulaşılabilecek kaynakların ve Sağlık Bakanlığının dijital portallarının tanıtılması önerilmektedir. Hemşirelik öğrencilerinin bakım verdikleri hastalarının, e-sağlık okuryazarlığı ve siberkondriye ilişkin durumlarını sorgulamalarının dolaylı bir farkındalık yaratacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle hemşire eğitimcilerin bu bilgileri de öğrencilerinin

gerçekleştirdikleri bakım içerisinde sorgulamaları önerilmektedir. Öte yandan siberkondri ile mücadele için sağlık ile ilişkili web siteleri ve dijital platformların Sağlık Bakanlığı izni/ruhsatlandırılması ile açılması ve periyodik olarak bu site içeriklerindeki bilginin güvenilirliğinin analiz edilmesine yönelik mekanizmaların kurulması gerekmektedir.

5.1. Etik Kurul İzni

Araştırmanın yapılabilmesi için Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan (2022-1076) ve ilgili kurumdan yazılı katılımcılardan sözel izin alınmıştır.

Kaynaklar

- Aulia, A., Marchira, C. R., Supriyanto, I., & Pratiti, B. (2020). Cyberchondria in First Year Medical Students of Yogyakarta. *Journal of Consumer Health on the Internet*, 24(1), 1–9. <https://doi.org/10.1080/15398285.2019.1710096>
- Bati, A. H., Mandiracioglu, A., Govsa, F., & Çam, O. (2018). Health anxiety and cyberchondria among Ege University health science students. *Nurse Education Today*, 71(September), 169–173. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2018.09.029>
- Çalhan, S., & Erdoğan, A. (2023). Levels of cyberchondria , health anxiety and internet addiction in medical faculty student. *Kocatepe Medical Journal*, 24, 300–304.
- Deniz, S. (2020). Bireylerin E-Sağlık okuryazarlığı ve siberkondri düzeylerinin incelenmesi. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 5(24), 84–96. <https://doi.org/10.29224/insanveinsan.674726>
- Elciyar, K., & Taşçı, D. (2017). Siberkondri ciddiyet ölçeği'nin Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi öğrencilerine uygulanması. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 57–70. <https://dergipark.org.tr/pub/akader/issue/31877/350392>
- Ergün, S., Kızıl Sürücüler, H., & Işık, R. (2019). E-Health literacy and healthy lifestyle behaviors in adolescents: The case of Balıkesir. *Journal of Academic Research in Nursing*, 5(3), 194–203. <https://doi.org/10.5222/jaren.2019.65002>
- Erişen, M. A., Atalay, H. N., & Şahin, P. (2019). Öğrencilerin siberkondri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. 3. *Uluslararası 13. Ulusal Sağlık ve Hastane İdaresi Kongresi*, 761–769.
- Ersin, N. (2023). Sağlık bilinci ve bilgi içeriğinin sağlık programlarına yönelik güvene etkisi. *Selçuk İletişim Dergisi*, 16(1), 202–234.
- Ertuş, H., Kırış, R., & Ünal, S. N. (2020). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin siberkondri düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(23), 1746–1764. <https://doi.org/10.26466/opus.616396>
- Kaynak, S., Arat, N., Yardımcı, F., Şenol, S., & Bal Yılmaz, H. (2019). Hemşirelik öğrencilerinin E-sağlık okuryazarlık düzeyi ile klinik karar verme becerileri arasındaki ilişki. *EGEHFD*, 38(3), 229–237.
- Köse, S., & Murat, M. (2021). Examination of the relationship between smartphone addiction and cyberchondria in adolescents. *Archives of Psychiatric Nursing*, 35(6), 563–570. <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2021.08.009>
- Kübra, Ö. (2020). *E-sağlık okuryazarlığının siberkondriye etkisinde güven iletimin aracı rolü*. Sakarya Üniversitesi.
- Mansur, F., & Ciğerci, K. (2022). Siberkondri ve E-sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(1), 11–21. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.961457>
- Molu, B., Ozpulat, F., & Taşdelen Baş, M. (2020). Investigation of nursing students' cyberchondria perceptions and health anxiety. *International Journal of Caring Sciences*, 16(1), 72–79.
- Rosário, R., Martins, M. R. O., Augusto, C., Silva, M. J., Martins, S., Duarte, A., Fronteira, I., Ramos, N., Okan, O., & Dadaczynski, K. (2020). Associations between covid-19-related digital health literacy and online information-seeking behavior among Portuguese University students. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(23), 1–11. <https://doi.org/10.3390/ijerph17238987>
- Sharma, S., Oli, N., & Thapa, B. (2019). Electronic health–literacy skills among nursing students. *Advances in Medical Education and Practice*, 10, 527–532. <https://doi.org/10.2147/AMEPS207353>
- Starcevic, V., Berle, D., & Arnáez, S. (2020). Recent insights into cyberchondria. *Current Psychiatry Reports*, 22(11), 56. <https://doi.org/10.1007/s11920-020-01179-8>
- Tarihoran, D. E., Anggraini, D., Juliani, E., Ressa, R., & Fardan, I. (2021). Indonesian student nurses' E-health literacy skills. *Studies in Health Technology and Informatics*, 284, 444–446. <https://doi.org/10.3233/SHTI210767>
- Tsukahara, S., Yamaguchi, S., Igarashi, F., Uruma, R., Ikuina, N., Iwakura, K., Koizumi, K., & Sato, Y. (2020). Association of eHealth literacy with lifestyle behaviors in university students: Questionnaire-based cross-sectional study. *Journal of Medical Internet Research*, 22(6), 1–11. <https://doi.org/10.2196/18155>
- Tümer, A., & Sümen, A. (2021). E-health literacy levels of high school students in Turkey: results of a cross-sectional study. *Health Promotion International*, 37(2), 1–8. <https://doi.org/10.1093/heapro/daab174>
- Tuna, D. C., Marakoğlu, K., & Körez, M. K. (2023). Üniversite öğrencilerinin siberkondri ve anksiyete düzeyleri ve ilişkili faktörler: Kesitsel bir çalışma. *Turkish Journal of Family Practice*, 27(2), 36–44. <https://doi.org/10.54308/tahd.2023.96158>
- Turan, N., Güven Özdemir, N., Çulha, Y., Özdemir Aydın, G., Kaya, H., & Aştı, T. (2021). The effect of undergraduate nursing students' e-Health literacy on healthy lifestyle behaviour. *Global Health Promotion*, 28(3), 6–13. <https://doi.org/10.1177/1757975920960442>
- Uslu, D., & Şeremet, G. (2020). Bireylerin E-sağlık okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 6(2), 386–394.
- Uzun, S. U., & Zencir, M. (2022). Cyberchondria and associated factors among university staff. *ESTÜDAM Public Health Journal*,

7(2), 257–268. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.1027589>
Varer Akpınar, C., Mandiracioglu, A., Ozvuramaz, S., Kurt, F., & Koc, N. (2023). Cyberchondria and COVID-19 anxiety and internet addiction among nursing students. *Current Psychology*, 42, 2406–2414. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04057-z>
Wang, C., Wu, X., & Qi, H. (2022). A comprehensive analysis of E-health literacy research focuses and trends. *Healthcare*, 10(66), 1–18. <https://doi.org/10.3390/healthcare10010066>
Yılmaz, A., Saygılı, M., & Kaya, M. (2020). Sağlık bilimleri fakültesi

öğrencilerinin E-sağlık okuryazarlığı düzeylerinin belirlenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11, 148–157. <https://doi.org/10.20875/makusobed.585984>
Zhu, X., Zheng, T., Ding, L., & Zhang, X. (2023). Exploring associations between eHealth literacy, cyberchondria, online health information seeking and sleep quality among university students: A cross-section study. *Heliyon*, 9(6), 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17521>